

hogy oly gyakran az ő szaván vagy élete példáján keresztül szólítottál meg bennünket – sokszor *prófétai szavával*, eredeti gondolatai mélységével.

Számtalanszor *az ő hangján, példáján keresztül figyelmeztetél*, hogy hitünk ne sekélyesedjék el,

hogy ne legyünk közömbösek, hogy lássuk meg a testi-lelki rászorulókat, hogy *ne zárkózzunk be* a mi felekezetünk vagy nemzeti korlátaink közé. *Hiányozni fog* ez a figyelmeztető hang és példa közöttünk. Hiányozni fog Tádé.

Égi Apácskánk, köszönjük őt.

Add, hogy méltóképpen folytassuk Tádé munkáját. *Te adj vigasztalást* és megújult életerőt az ő családjának, szeretteinek, *azaz nekünk* mindnyájunknak! A te Fiadnak, az Úr Jézus Krisztusnak a nevében kérünk. Ámen.

Öt évvel ezelőtt távozott közülünk az Örökkévalóságba

Imre bácsi,

aki 23 éven át volt lapunk hűséges és áldozatos tördelője.

E nagyszerű írásával tisztelgünk emléke előtt.

Tarnai Imre

ERÉNY-E AZ IGAZSÁGOSSÁG?

„Hogy' lehet ilyet kérdezni?!” – kiálthatnak fel a cím hallatán azok, akik számára evidens, hogy az igazságosság erény. Miért evidens? – kérdezek vissza. Azért, mert így programozták az agyunkat? Megkérdezni mindent lehet, csak megfelelő választ is kell adni a kérdésre. A válasz akkor megfelelő, ha megalapozott érvekre épül. S ha e dolgozat fejtegetései igenlő válaszhoz vezetnek, akkor megnyugodhatnak az előbbieket szerint méltatlankodók, sőt megerősödhetnek álláspontjukban. De ha nemleges lesz a válasz, akkor – ha becsületesek – két választásuk marad: vagy megváltoztatják a véleményüket, vagy megfelelő ellenérvekkel megcáfolják a nemleges válaszhoz vezető argumentumokat.

Induljunk hát előítéletek nélkül, tiszta lappal!

Hogy világos legyen, miről is van szó, a fogalmak tisztázása előtt nézzünk utána az „igazságosság” szó etimológiájának!

I. Etimológia

Nyelvünkben aránylag ritka hosszúságú, 5 tagú, sokszorosan toldalékozott szó az „igazságosság”. Miből lett? Kétbetűs picinyke melléknévből, amely az etimológiai szótár tanúsága szerint az ugor korból ránk maradt ősi örökségünk: „jó”. Ennek a szónak eredeti jelentése: derék, becsületes, kedvező, hasznos, megfelelő. Magam így fogalmaznám – s azt hiszem, hogy kifejezem vele a lényegét –: olyan, amilyennek lennie kell.

Hogy nőtt ki ebből a szóból az, hogy „igazságosság”? Kövessük nyomon!

14-15. századbeli nyelvemlékek bizonyítják, hogy már akkoriban használták ennek a melléknévecskének a középfokát annak a végtagnak a megjelölésére, amelyik az ügyesebb: „jobb kéz”. Ettől általános értelmet kapott ez a középfokú melléknév: irányt jelölő határozószó lett belőle, aztán főnévként is önállósodott, jelentve önmagában is a jobb kezét. A hosszú „bb” „g”-vé alakult, és lett belőle „jog”. (Talán ismeretes, hogy azt az erdélyi

apátságot, ahol Szent István király jobb kezét hosszú ideig őrizték, mindmáig „Szentjogi apátság”-nak hívják.)

Az „i” és a „j” betű közötti rokonság nyilvánvaló, semmi csodálni való nincs hát azon, hogy régen a „jog” szót adott esetben vagy adott tájakon „ig”-nak is mondták. (Vö. juhar ~ ihar; juhász ~ ihász; jonkább ~ inkább.)

Ehhez jöttek azután a toldalékok. Lássuk őket sorban, hogyan születtek meg általuk az új értelemmel rendelkező szavak!

1. Gyakori névszóképzőnk az „sz” betű, amely zöngésen „z”-vé lesz. Így született az „ig”-ből az „ig-oz”, mai alakjában „igaz”. (Már az Ómagyar Mária-siralom emlegeti az „ygoz Symeon”-t.) Jelentése: becsületes, valóságnak megfelelő, valódi, tehát ugyanaz, mint az alapszóé, a „jó”-é.

Az Értelmező Szótár, amely a szavak mai értelmezését igyekszik meghatározni, az „igaz” szónak a következő melléknévi jelentéseit sorolja fel:

– ami a tények összefüggéseit, a valóságot híven tükrözi;

– valóságosan átélt, őszinte;

– becsületes, feddhetetlen.

2. A következő toldalék a „-ság”. „Igaz-ság”, az „igaz” melléknév főnévi alakja.

Erről a következőket olvassuk az Értelmező Szótárban:

– valaminek igaz volta;

– a valóságot hűen tükröző, neki teljesen megfelelő, igazi tényállás;

– valamely közösségben kialakult erkölcsi eszmény, követelmény, ill. ennek érvényesülése;

– a törvényeknek, jogszabályoknak való megfelelés, ill. nekik megfelelő döntés, ítélet.

Látható, hogy mindkét esetben – a melléknévi alak és a belőle képzett főnév esetében is – elsősorban logi-

kai kategóriáról van szó: arról, hogy egy állítás, egy kimutatott érzés megfelel-e a valóságnak. Visszaulva a kiindulásra, az alapszóra: jó-e, helyes-e az állítás, az érzés, olyan-e, amilyennek lennie kell. Aztán átsúszik ez az értelmezés az erkölcsi kategóriába, amikor is az erkölcsi eszményeknek, illetve a törvényeknek való megfelelés jelölésére használjuk a szót.

3. Jön a harmadik toldalék, az „-os”, amely a főnév alakított melléknévből ismét melléknevet csinál: „igazság-os”.

Az Értelmező Szótár szerint igazságos az, aki az igazságot követi, érvényesíti. Ez már hozzáállás, cselekedet: véglegesen megérkeztünk az erkölcsi kategóriához.

4. Mít sem változtat már ezen a tényen a negyedik toldalék, amely ismét a főnevesítő „-ság”. Az „igazságos” melléknévből képzett főnév: „igazságos-ság”. Jelentése:

- valakinek, valaminek igazságos volta;
- az igazság érvényesülésének vagy érvényesítésének erkölcsi követelménye, eszménye.

Nem csoda ezek után, hogy amikor a nyelvújítók alkalmas magyar szót kerestek a latin „ius” fogalom jelölésére, és hozzá azt is felfedezték, hogy a nyugati nyelvekben ugyanaz a szó jelöli a jobb kezét és az általuk magyarul akart „ius” fogalmát (németül „Recht”, angolul „right”, franciául „droit”), ezen felbuzdulva felelevenítették az addigra elavult „jog” szót, és adták neki mai értelmét. „Igazságosság” és „jog” tehát etimológiailag is egy töről fakad.

A mindennapi szóhasználatban a felsorolt formulák keverednek. Sokszor használják az „igaz” szót főnévként, „igaz ember”-t jelölve vele, vagy az „igazság” szinonimájaként. Az „igazság” szót pedig „igazságosság” értelemben is szokták használni, holott – amint rövidesen látni fogjuk – más nyelvekben egymástól merőben különböző, egymással még csak rokonságban sem levő szavak jelölik ezeket a különböző fogalmakat.

Házunk táján még tovább bonyolítja a dolgot, hogy Szent Pál óta a szócsalád újabb, harmadik – ha úgy tetszik: teológiai – jelentéstartalmat is kapott, amit köreinkben úgy szoktunk fordítani, hogy „Istennek tetsző”.

Nyomon követhettük a szó kialakulása során a jelentésváltozását. Összefoglalom:

A szó fejlődése: jó ~ jobb (középfok) ~ jobb(kéz) = jog = ig ~ igaz ~ igazság ~ igazságos ~ igazságosság. (Ebben a felsorolásban a „~ jobb(kéz) = jog = ig ~” állomásoknak csak etimológiai szempontból van jelentőségük, azért a következőkben ezeket kihagyom.)

A jelentés fejlődése:

- ~ jó: olyan, amilyennek lennie kell (közelebbi konkretizálás nélkül: akár erkölcsi, akár logikai téma);
- ~ igaz: olyan állítás, amely megfelel a valóságnak (elsősorban a tények szintjén: logikai kategória);
- ~ igazság: ennek az állításnak a tartalma (az előző fogalom főnévi alakja);
- ~ igazságos: aki ennek megfelelően viselkedik, cselekszik (erkölcsi kategória);
- ~ igazságosság: az ilyen viselkedésmód (az előző fogalom főnévi alakja).

Érdemes odafigyelni arra, hogy ezek a magyarul egymással etimológiailag rokonságban lévő, de tartalmilag egészen más jelentő szavak más nyelvekben hogy hangzanak.

Magyarul: igaz ~ igazság ~ igazságos ~ igazságosság
Latinul: verus ~ veritas ~ iustus ~ iustitia.

Németül: wahr ~ Wahrheit ~ gerecht ~ Gerechtigkeits.

II. Fogalomtisztaítás

Az imént az etimológiai fejtegetés során már előkeült a szó értelmezése is, szabatos meghatározását mégis szakkönyvből kellene meríteni. Ezt pótolom most a Révai Nagylexikonon meglehetősen kimerítő szócikkéből vett idézettel, amelyben természetesen lesznek a meghatározás tekintetében átfedések az eddig hallottakkal:

„IGAZSÁGOSSÁG (igazság a szó erkölcsi jelentésében) az emberi cselekvésnek a jog és erkölcs normáival való megegyezését jelenti; minden embernek megvan a maga jogköre; ezt kölcsönösen tisztelnünk kell, ez az igazságosság nem egyéb, mint az e tiszteletnek megfelelő cselekvés – [jól értsük! Nem az ember iránti tiszteletről van szó, hanem a jogkör iránti tiszteletéről!! – *beszúrás tőlem*] –, illetve az a lelki állapot, amelyből ily cselekvés fakad. Az erkölcsi jogrend tételes törvényekben nyer kifejezést; így megkülönböztethetünk jogi értelemben vett, törvényes, formai igazságosságot, illetve erkölcsi értelemben vett igazságosságot, amely természetesen nem mindig megegyező. Ezért mondja a latin szólás: *Summum ius, summa iniuria*, azaz a törvény betűje szerint vett igazságosság a legnagyobb igazságtalansággá válhatik.”

Teológiai értelemben az igazságosság (lat. *justitia*): sarkalatos erény, amely másokra irányul, és képessé tesz arra, hogy mindenkinek megadjuk azt, ami őt megilleti. Az embert megillető jogok mineműsége szerint van törvényes (*justitia legalis*), kiegyenlítő (*iustitia commutativa*) és osztó igazságosság (*iustitia distributiva*).

Mivel a meghatározás a „jog és erkölcs” normáival való megegyezésről beszél, és szóba kerül az „erkölcsi jogrend” is, tisztázni kell még, hogy mi a „jog”, mi az „erkölcs”, és mi a „jogrend”. A teológiai meghatározás szerint azt kell megadni a másoknak, ami őt megilleti. A közfelfogás szerint a bűnöst büntetés illeti meg, ezért a „büntetés” fogalmát is tisztázzuk.

A JOG-ról a következőket írja a lexikon:

„Népünk észjárása szerint ’jogos’ az a cselekmény, magatartás, állapot, amely etikai érzésünk szerint ’jól’ van, azaz amit helyeslünk; nem ’jogos’ az, amit etikai érzésünk nem helyesel. E legszélesebb értelemben jogon azoknak az etikai parancsoknak és tilalmaknak összességét értjük, amelyeket az emberi cselekedetekre nézve kötelezőknek ismerünk el. De nem minden parancs vagy tilalom, amelyet valamely emberi közösség ily értelemben kötelezőnek ismer el, jogszabály a szó szűkebb, műszaki értelmében. Jogszabállyá e szűkebb értelemben csak azáltal lesz, ha az állam magáévá teszi, és követésüket a rendelkezésére álló kényszereszközökkel biztosítja. E két ismertető által különbözik a volta-képpeni jogszabály a vallás, az erkölcs, az illem szabályaitól.

A most jelölt szűkebb, vagyis az állami jog határain belül is háromféle értelemben használtatik a jog szó. Jelenti: 1. A jogrendet, vagyis amaz erők képzett megtestesítőjét, amelyek a jogszabályokat létrehozzák. Ily értelemben mondjuk, hogy „a jog rendeli”, „a jog feladatai” stb. 2. A jogszabályt, vagyis azon közkötelező parancsokat és tilalmakat, amelyeket a jogrend létrehoz. E kétféle jelentésben beszélünk a jogról a szó tárgyi értelmében. 3. A jogot a szó alanyi értelmében, azaz azt a hatalmat, amelyet a tárgyi jog annak számára biztosít, akinek érdekében a maga parancsát vagy tilalmát kibocsátja (jogalany). Minden jogszabály e szerint két oldal felé fordul: ahhoz, akit jogosít, és ahhoz, akit amannak érdekében kötelez. A viszonyt, amelyet ilyképpen a jog

minden egyes szabálya által a jogosított és a kötelezett (egy vagy több) személy között létesít, jogviszonynak mondjuk. Ily jogviszony áll fenn a hitelező és az adós között: a hitelező jogosítva van követelni, hogy az adós teljesítsen, az adós köteles teljesíteni. Ily jogviszony áll fenn a tulajdonos és minden más ember között: a tulajdonos jogosítva van követelni, hogy rajta kívül más az ő dolgához hozzá ne nyúljon, minden más ember köteles a tulajdonos dolgától tartózkodni. Ime, kétféle jogviszony: a hitelező egy emberrel (az adóssal) szemben van jogosítva, a tulajdonos mindenkivel szemben: az előbbi esetben abszolút, az utóbbiban relatív jogokról és jogviszonyról beszélünk.”

Az ERKÖLCS-ről ezt olvashatjuk:

„Eredetileg a cselekvés és magatartás módja általában véve, amely a hozzá függesztett jelzőtől kapja közlelbi meghatározását, pl. jó erkölcsű, hitvány erkölcsű. ... Manapság, habár a szó jelentéséből nem vezett ki egészen az eredeti határozatlanság, mégis inkább a jó erkölcsöt, a cselekvés és magatartás dicséretes és megálapodott jellegét értik rajta. Azonkívül pedig azonos értelmű az erkölcsiséggel, az erkölcsi törvények összességével. Amit az erkölcs parancsol, az föltétlenül kötelező.”

A JOGREND meghatározása tulajdonképpen szerepelt már a „jog” szó kifejtése során. Ott azt olvastuk róla, hogy a „jog” szó első értelme: „amaz erők képzelt megtestesítője, amelyek a jogszabályokat létrehozzák”. Az önálló szócikk a következőket írja róla: „A jognak megfelelő állapot. A jog megsértése a jog helyreállítását kívánja. A jogállamnak főfeladata a jog fenntartása, törvényeivel és államszervezetével a jogot szolgálja. Jognak nevezik azoknak a törvényes rendelkezéseknek és intézményeknek összességét is, amelyek a jogok sértetlenségét biztosítják, és megsértésüket megtorolják.”

Végül a BÜNTETÉS: „A pozitív jog értelmében büntetés az a külső rossz, amelyet a törvény ... a büntetendő cselekmény elkövetőjére, annak igazságos megtorlása végett s az állami jogrend érdekében megállapít. A büntetés előfeltétele eszerint a büntetendő cselekmény, alapja a törvény ... s az ennek folytán keletkezett bírói ítélet, rendeltetése az igazságos megtorlás és a jogrend biztosítása.”

III. Érvelés

E fogalomtisztázás után feltesszük a kérdést: Erény-e az igazságosság? Ez a kérdés a háromféle – logikai, erkölcsi és teológiai – jelentéstartalom közül a *második-ra* vonatkozik. Az *elsőnek*, a logikai jelentéssel bíró fogalomnak eleve nem lehet önmagában erkölcsi vonatkozása. Legfeljebb az a kérdés tehető fel, hogy az igazmondás erény-e. Ez azonban más, önálló téma, amelyet egyébként is részletesen taglal a Merre menjek? c. könyv. Ami a *harmadikat* illeti, vagyis hogy valaki-valami Istennek tetsző-e, az nem erény kérdése, hanem ténykérdés. Legfeljebb eredménye lehet az erények gyakorlásának. – Marad tehát a kérdés: Az a fogalom, amelyet az „igazságosság” szó jelöl, s amely erkölcsi tartalmat hordoz, erénynek minősül-e? Más szóval: Akarja-e Isten, hogy az ember igazságos legyen?

Aquinói Szent Tamás módszerével közelítve azt kell mondanunk: Úgy látszik, hogy az igazságosság erény.

Ezt látszanak bizonyítani a következő érvek:

1. *Erénynek minősül* az, aminek az ellentéte bűn. Márpedig az igazságtalanság, ami az igazságosságnak ellentéte, bűn, tehát az igazságosság erény.

2. *A közvélemény* általában nem szokott tévedni. Márpedig az anarchistákon kívül mindenki úgy gondol-

ja, hogy „Jól nézne ki ez a világ, ha nem az igazságra (értsd: az igazságosságra) épülne!”, „Jól nézne ki ez a világ, ha a 'bűnözők' szabadon mászkálhatnának, és nem büntetné meg őket az igazságszolgáltatás!”

3. *Arisztotelész*, a nagy gondolkodó a négy sarkalatos erény közé sorolja, és ezt a minősítést a hivatalos keresztény erkölcsstan is magáévá tette.

4. *Hogy ne akarná az Isten*, hogy minden olyan legyen ezen a világon, amilyennek ő megálmodta?! Márpedig az eddigiekből úgy látszik, hogy az az igazságos, aki azon van, hogy minden megfeleljen a valóságnak, megfeleljen az Isten elképzelésének, rend legyen a világban.

Ezek az érvek azonban nem állják meg a helyüket:

ad 4. Valóban minden tekintetben olyan az *Isten által elképzelt* világrend, amilyennek azt az emberiség közmegegyezése hiszi? Amelyik csak úgy valósulhat az Isten szándéka szerint, ha „mindenki azt adja a másinak, ami jár neki”? (Maga az Isten is, mert ha az igazságosság erény, akkor benne is meg kell lennie!) Ennek a közmegegyezésnek kialakulását definitív módon befolyásolta az emberi társadalom struktúrája. Azé a társadalomé, amelynek tagjai figyelmen kívül hagyták, hogy Isten szeretetre teremtette az embert; fontosabb volt nekik a saját felemelkedésük és gyarapodásuk, mint a másiké, és ennek következtében egyenlőségek alakultak ki: fölé- és alárendeltségi viszonyok hatalmi és vagyoni tekintetben. Azok, akik ennek az egyenlőségnek haszonélvezői, kénytelenek voltak kitalálni a jogrendet, amely szentesíti ezt az állapotot. Ezek után pedig az a bizonyos „törvényeknek való megfelelés”, amit az „igazság” szó jelentése takar, az *emberi jogrendnek* való megfeleléssé torzult.

Ezt az egész koncepciót *vetítették aztán vissza* az Istenre: jogrend nélkül nem létezhet a világ, tehát az Isten világában is kell lennie valamiféle jogrendnek. Nem is akármilyennek, hiszen az Istennél minden tökéletes, az Ő világának jogrendje is abszolút tökéletes. Nem engedheti meg az Isten, hogy a bűn ne nyerve el a büntetését, mert akkor felborul a Rend! Legfeljebb azt teheti meg, hogy a büntetést ne maga a bűnös szenvedje el, de VALAKINEK KELL bűnhődnie! Ime: megérkeztünk a klasszikus megváltás-elmélethez. Aki azonban így érvel, az fölébe helyezi a Rendet az Istennek. Azt állítja: amint Isten nem tud nem-szeretni, ugyanúgy nem tudja a jogosan járó büntetést nem-kiszabni.

Csak hogy nem-szeretni azért nem tud az Isten, mert ő maga a Szeretet. Ha azt mondanám: ugyanígy állítható róla, hogy ő maga az Igazságosság, és ezért nem tud nem-büntetni, akkor ellentmondásba keverednék. Mert szeretet és igazságosság nagyon sokszor kizárja egymást.

ad 3. *Arisztotelész* a létező társadalmi struktúrát tartotta szembe előtt, amely szükségképpen erre az *emberi jogrendre* épül. Ebben a struktúrában pedig, amelyikben a szeretet nem készíti az embert a számolatlan adásra, valóban szükséges sarkalatos erénynek minősíteni azt a készséget, hogy legalább annyit adjon az ember, amennyit ez a bizonyos jogrend meghatároz. Mi azonban most azt vizsgáljuk, hogy abban az *Isten* által elgondolt rendben, amelyet Jézus helyre akart állítani, tehát az Isten Országában minek minősül, ha valaki azt méricskéli, hogy kinek mi jár.

Amikor az előbb a meghatározásokat kifejtettem, nem egy fogalom emlegetése kapcsán szisszenhetett fel joggal mindenki, akinek a tudatát az evangélium határozza meg. Néhányat kiemelek közülük:

Akkor lesz valamely parancs vagy tilalom jogszabállyá, ha az állam magáévá teszi. Magyarul: *emberek* kényétől-kedvétől függ, hogy valami jogos-e vagy sem, eltérni tőle igazságtalanság-e vagy sem. Elméletileg természetesen nincs kizárva, hogy adott esetben felelősségük tudatában lévő törvényhozók lelkiismeretük szerint Istennek tetsző jogszabályt állapítsanak meg. De hát nyilvánvaló: semmi garancia nincs arra, hogy olyan emberek legyenek törvényhozókká vagy törvényhozó testületek tagjaivá, akik valóban minden körülmények között lelkiismeretesek.

Csak az nevezhető jogszabálynak, aminek a megtartása kényszereszközökkel *kikényszeríthető*. Nos: legelsősorban ezért összeegyeztethetetlen a jog világa a szeretet világával!

A jog hatalmat biztosít valakik számára parancsok és tilalmak kibocsátásra. Túlnőne ezen tanulmány keretein annak bizonyítása, hogy az Isten Országában az életodaadás hatalmán kívül semmiféle hatalomnak nincs helye; eléggé bizonyítottnak ismeri ezt köreinkben mindenki. – Emberi hatalmat megszerezni általában *erőszakkal* szoktak, megtartani a gyakorlatban csak erőszakkal lehet: ez nem a mi világunk!

A felhozott példában szó volt arról, hogy a tulajdonos jogosítva van követelni, hogy rajta kívül más az ő dolgához hozzá ne nyúljon. Nos, az is közhely, hogy ez valóban így van a *tisztességetika* világában, de nem a jézusi etika világában.

A jogrend megsértése a jogrend helyreállítását kívánja. Ez a koncepció axiómának minősíti, hogy a „jogrend” valami *abszolútum*, mindennél (Istennél is) előbbre való.

A büntetés alapja a *bírói* ítélet. Tudjuk valamennyien, hogy a jézusi parancs – „Ne ítéljétek!” – pontosan a bírói ítéletet tiltja, ill. tartja fenn az ítélő Istennek. Annak az Istennek, akit egyes szentírási könyvek előszeretettel neveznek ugyan „Örök Bíró”-nak, de akiről Jézus tanításából eléggé világosan tudjuk, hogy emberi fogalmak szerinti ítélkezéssel soha nem ítél, mert az Örök Szeretet nem tud büntetni. Mindig szívesen idézem ezzel kapcsolatban az 1Kor 4,5-öt: „Ne ítélkezetek hát időnap előtt, míg el nem jön az Úr. Ő majd megvilágítja a sötétség titkait, és földéri a szívek szándékait. Akkor majd mindenki megkapja az elismerést az Istentől.”

Egyáltalán *hogyan lesz* valakiből bíró? Az uralkodók vindikálták maguknak a bíraskodás jogát. Már az ő esetükben is problematikus volt, hogy adott esetben az Isten szemszögéből nézve igazságosan ítélkeztek-e. Mennyi gonosz, mindenki által igazságtalannak minősített ítélet született despoták részéről, amelyeket a definíció alapján mégis igazságosoknak kell mondani! Most meg valakik egyszerűen kineveznek egyeseket bírónak. Megint azt kérdezem, mint az előbb a törvényhozókkal kapcsolatban: Mi a garancia arra, hogy olyan emberek lesznek bírónak, akik valóban minden körülmények között lelkiismeretesek, és akár csak emberi fogalmak szerint is mindig igazságosan ítélnek?

Eszembe jut Sánta Ferenc *Ötödik pecsét c.* regényének egyik jelenete. A nyilas tisztcskének a felettese felteszi a kérdést: „Mondja, egyáltalán miért ver maga?” A válasz: „A megszerzett hatalom jogán!”

ad 2. Az a *közvélemény*, amelyik a fent idézett szlogenekkel érvel, szintén a tisztességetika szintjén gondolkodik, és a létező társadalmi struktúrát veszi alapul.

Azt mondja: „Jól nézne ki ez a világ...!” Hát mit mondjunk? Valóban „jól néz ki” ez a világ minden „igazságosságával” együtt! Az „igazságos” ítéleteket mindig csak a pernyertesek tartják igazságosnak, az „igazságos” békeszerződéseket a győztesek diktálják, és minden ilyen „igazságos” ítélet és békeszerződés csirájában hordja a békétlenséget, bosszúvágyat, magyarul a szeretetlenség melegágya. Lehet ilyesmikhez közünk?

Ami pedig a „bűnözők” ügyét illeti: Milyen címen ítélkezik egyik ember a másik fölött? Előbb már szó volt róla, hogy hogyan lesz valaki bírónak. Mi garantálja az ő abszolút alkalmasságát? Egyáltalán lehet-e valaki abszolút alkalmas erre a feladatra, még ha eltekintünk is a bírói ítélet jézusi tilalmától? Ki az, aki saját magát feddhetetlennek meri mondani?! Hogy annak a „bíró-nak” csak „kisebb gyarlóságai” vannak? Akkor ez csak mennyiségi különbség! Ki mondja meg, hogy hol a határ, amely után már „jogos”, hogy a „kisebb vétke” megbüntesse a „nagyobb vétke”-t? Milyen sok ítéletről derül ki utólag, hogy téves vagy igazságtalan! Aztán: Kinek-minek használ, ha rács mögé kerülnek a „bűnözők”? Összezárják őket, egymástól tanulnak, és gonoszabbként kerülnek ki, mint amilyenek voltak, amikor bementek! Mert akit nem életfogytiglanra ítélnék, az előbb-utóbb kiszabadul! És akkor nem „máskál szabadon”, ahogyan a fiktív kérdés fogalmazta? Csupa megválaszolhatatlan kérdés, amelyeket már százszor feltettünk, amikor ez a téma előkerült. Az „igazságszolgáltatás”

tasnak” nevezett gépezetben minden büntetés igazában megtorlás, amely azon a téves nézeten alapszik, hogy ezzel „helyreáll a Rend”. Ez a nézet elfeledkezik arról, hogy nem az ember van a rendért, hanem a rend van az emberért. Ha egyáltalán lehet valamiféle haszna a büntetésnek, az csak az lehet, hogy megjavítja a bűnöst, és megelőzi az újabb bűnöket. Ami ezt a célt nem szolgálja, az nem lehet jó! De ami szolgálná ezt a célt, az is csak akkor jöhetne szóba, ha önmagában nem lenne rossz. Márpedig a másik bántása (a „bűnöző” is!) önmagában rossz!

ad 1. Az igazságosság definíciójából következik, hogy az nem igazságos, aki nem adja meg a másinak azt, ami jár neki. Hát akkor micsoda? Igazságtalan? Nem feltétlenül!

Igazságos az, aki annyit ad a másinak, amennyi jár neki. Ha nem annyit ad, akkor nem igazságos. Aki kevesebbet ad (vagy semmit sem), az igazságtalan. De aki többet ad, az sem annyit ad, amennyi jár, tehát az előbbiek szerint az sem igazságos, mégsem minősítjük bűnösnek, nem mondjuk igazságtalannak! Vagyis az igazságtalanság nem azért bűn, mert az igazságossággal ellentétes!

Továbbá: aki a jog szerint járó *juttatást* nem adja meg, az nem igazságos, hanem „igazságtalan”; aki a jog szerint járó *büntetést* nem adja meg, az sem igazságos, hanem „irgalmas”. Tehát mindkét fogalom szemben áll az igazságosság fogalmával, mégis a kettő közül csak az első minősül bűnnek. Azért bűn, mert ellentétes a szeretettel. Ha azért lenne bűn, mert az igazságossággal ellentétes, akkor az irgalom is bűn lenne!

Szokták emlegetni, hogy „Isten milyen csodálatosan össze tudja egyeztetni az igazságosságot és az irgalmat”! Pedig ez a mondat – ha tetszik, ha nem – fából vaskarika. Abban a pillanatban, amikor irgalmaz, máris nem igazságos, mert nem adja meg a bűnösnek az őt megillető büntetést, amint azt az igazságosság megkövetelné! Ha igazságos lenne, nem irgalmazhatna.

Mindezek után tehát azt kell mondani, hogy ISTEN ORSZÁGÁBAN AZ IGAZSÁGOSSÁG NEM MINŐSÜLHET ERÉNYNEK, sokkal inkább a szeretet gátjának. Ez nem azt jelenti, hogy szabad igazságtalannak lenni, de igenis szabad, sőt kell nem-igazságosnak lenni. Mert az Isten Országában a csúcscérték a szeretet; ami ezzel ellentétes, az ott nem lehet jó, nem lehet erény. A szeretettel bizony sokszor ellentétes a szigorúan vett igazságosság, illetve a szeretet az igazságossággal, persze nem az igazságtalanság irányában. Mert az igazságosság azt vizsgálja, hogy kinek *mi jár*, és nem törődik azzal, hogy *mire van szüksége* – a szeretet viszont azt nézi, hogy kin mivel lehet segíteni, kinek *mire van szüksége*, nem pedig azt, hogy *mi jár* neki.

IV. Biblia

Eddig ésszel érveltünk, vegyük most elő a Bibliát, annak is először a magyar fordítását!

Megdöbbenő felfedezésre jutottam: A Szent István Társulat által kiadott, hivatalos magyar Szentírás szerint az evangéliumokban összesen egy alkalommal fordul elő az „igazságosság” szó, amikor Jézus a Máté 23-ban a farizeusokat korholja, és szemükre veti, hogy elhanyagolják az „igazságosságot”. Az „igazságos” szó előfordulásainak száma öt: Egyszer *Lukács* adja Jézus szájába, amikor a 12. fejezetben azt hányja hallgatói szemére, hogy miért nem következtetnek az idők jeleiből úgy, ahogyan az időjárásra tudnak következtetni: „Miért nem ítéletek meg magatok, hogy mi az igazságos?” A másik négy előfordulás *Jánosnál* található: „Ne

látszatra ítéletek, hanem igazságosan!” – figyelmeztet a 7. fejezetben. „Ítéletem igazságos”, ill. „Ha ítélekem is, igazságos az ítéletem” – mondja önmagáról az 5., ill. 8. fejezetben. Ezek tehát mind az ítéletek igazságára vonatkoznak, semmi közük a témánkhoz. Ahogy az utolsó előfordulásnak sem, amelyet – eléggé helytelenül – „igazságos” szóval ad vissza a magyar fordítás, amikor is a „főpapi ima” végén (17,25) Jézus az Atyát szólítja meg: „En igazságos Atyám!”

A többi esetben gyakran jelentenek igazmondást mindkét szó akár főnévi, akár melléknévi alakjai. Olykor a mondandók nyomatékozására szolgálnak („bizony mondom...”), egy ízben pedig a mammonnak a jelzője: az igazi mammon). Egyébként azt az „igazság”-ot jelenti a vizsgálandó szavak, amely – a szövegkörnyezetet figyelembe véve – az „Istennek tetszés” kifejezéssel helyettesíthető, de egy hely kivételével sehol nem igazolható, hogy „*justitia*” értelemben lenne értendő.

Ez az egyetlen hely a *Máté 20,4*, amikor is a szőlőmunkásokról szóló példabeszédben a „harmadik” órában felfogadott munkásoknak mondja a gazda, hogy azt fogja nekik adni, „ami jár”. De hát ez sem olyan értelemben tanító jellegű, ami arra vonatkozólag tartalmazna tanítást, hogy „igazságosnak” kell lennünk. Sőt ellenkezőleg: az egész történet csak borzolja a kedélyeit annak, aki az igazságosságot erénynek tartja, és igazságtalannak minősíti a szőlősgazdát, holott nyilvánvalóan nem az, hanem irgalmas. Legalább is jézusi mércével mérve!

Ide vág a következő történet is: Valaki megkérte Jézust: „Mester, mondd meg testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget.” Jézus válasza: „Ember, ki hatalmazott fel rá, hogy bírótok legyek, és elosszam örökségeket?” (Lk 12,13-14)

Nyilvánvaló tehát, hogy Jézusra hivatkozva *nem* lehet állítani az igazságosság erény voltát. Annyira nyilvánvaló, hogy a *Léon-Dufour*-féle Biblikus Teológiai Szótár is kénytelen megállapítani a következőket: „A jogi értelemben vett igazságosságra való buzdítás nem foglal el központi helyet Jézus igehirdetésében. Nem találjuk meg az Evangéliumban sem az igazságosság kötelezettségeinek szabályozását, sem az elnyomottak valamelyik osztályára való állandó hivatkozást, sem a Messiásnak mint feddhetetlen bírónak ábrázolását. [...] Mindamelllett Jézus bizonyára buzdította kortársait, hogy tegyenek eleget a ’közönséges’ igazságosságnak, de a szövegekben ennek nincs nyoma.” (!)

Végso következtetés: bármennyire erénynek tartja a közvélemény az igazságosságot, bármennyire sarkalatosnak minősíti Arisztotelész és nyomában a keresztény morális, bármennyire forradalmi állításnak tűnik is ennek az ellenkezője, *észérvek* és *evangéliumi érvek* alapján *egyaránt* azt kell állítanunk, hogy **az igazságosság nem erény!** Akik erénynek tartják, azért teszik, hogy hangsúlyozzák: az igazságtalanság bűn! Ez igaz is, de ennek alátámasztására elég azt hangsúlyozni, hogy a legfőbb erény a szeretet. Mert **aki szeret, az biztosan nem lesz igazságtalan.** De aki ahhoz tartja magát, hogy az igazságosság erény, az ennek következtében igazságtalan nem lesz ugyan, de sokszor kénytelen lesz véteni a szeretet ellen. Aki igazságos, az nem lehet irgalmas, az nem bocsáthat meg feltétel nélkül!

Az irgalmas Isten mentsen meg bennünket egy igazságos Istentől!!!

Nagyoroszi, 1999. szeptember